

Európa sa zmení

Čaká nás vlna populizmu a obmedzenia voľného pohybu osôb v EÚ, hovorí nemecký analytik

Foto: MARTIN DOMOK

Eurovoľby ukázali, že v zlých časoch, keď ľudia strácajú prácu a životné istoty, sa darí rôznym radikálom a protisystémovým stranám. V novom Európskom parlamente získajú až 30 percent kresiel a slávia tak veľké víťazstvo. Voliči ich podporili najmä vo Veľkej Británii, Francúzsku, v Dánsku či Grécku. Nálady sa menia aj v Nemecku a čoraz viac sa otáčajú proti cudzincom, ktorí do najbohatšej európskej krajiny chodia za prácou. Nemecký analytik vysvetľuje, v čom spočíva populizmus antieurópskych strán a aká by mala byť nová vízia Európskej únie. **VALENTIN KREILINGER** (26) je analytik berlínskeho Inštitútu Jacqua Delorsa. Do Bratislavy pricestoval na diskusné podujatie Quartetorium Centra pre európske záležitosti. Zhovárala sa s ním **EVA MIHOČKOVÁ**.

Valentin Kreilinger: Eurokomisára by mal navrhovať víťaz eurovoľieb a nie automaticky vláda.

Britská strana UKIP Nigela Faragea vyhlásila, že po týchto eurovoľbách nás čaká politické zemetrasenie. Očakávate radikálne zmeny?

Zloženie Európskeho parlamentu sa výrazne zmenilo. Hlavná frakcia ľudovcov stratila takmer 60 kresiel, a tak spolu so socialistami majú už len 54 percent, čo znamená stratu asi 80 kresiel. Naopak, svoju pozíciu posilnili euroskeptici a populisti ako britská strana UKIP či francúzsky Národný front. Aj keď sú vnútorne rozdrobení, dokopy získali približne 200 poslancov, čo je asi tridsať percent europarlamentu.

Keďže euroskeptici sú stále v menšine, naozaj nás čakajú nejaké radikálne zmeny v európskej politike?

Zmeny určite prídu, ale či budú radikálne, to uvidíme. Ako hlavné nebezpečenstvo vidím, že štandardné strany sa teraz pokúsia naskočiť na populistickú vlnu euroskeptikov a budú sa snažiť prevziať časť ich agendy, aby ich tým oslabili. Vidíme to už vo Francúzsku, kde hlavná pravicová strana UMP začala hovoriť o opustení schengenského priestoru, čo bola doteraz téma radikálneho Národného frontu pod vedením Marine Le Penovej.

Ako by nárast populizmu mohol vyzerať konkrétne v európskej politike?

Ohrozený je najmä voľný pohyb osôb v Európskej únii. Spája sa s citlivými témami ako nezamestnanosť, zneužívanie sociálnych dávok a imigranti. Britská

vláda pod vedením Davida Camerona sa už pokúsila obmedziť voľný pohyb osôb a vyplácanie sociálnych dávok iným občanom EÚ, ktorí sa usídlili v Británii. Takáto debata sa vedie aj v Nemecku.

Imigranti z tretích krajín a voľný pohyb občanov EÚ sú predsa dve úplne odlišné veci. Môže niekto siahnuť na voľný pohyb osôb, čo je jedna zo základných slobôd únie?

Máte pravdu, tie dve veci treba zásadne rozlišovať. Ale bežní ľudia to tak nevnímajú a vo verejnej debata sa to mieša dokopy. Bohužiaľ, nápor imigrantov z Afriky či Blízkeho východu na hranice EÚ má veľký vplyv na debatu o pracovnom trhu a voľnom pohybe osôb. Mnoho Francúzov,

Talianov či Nemcov sa sťažuje, že pracovní migranti ich oberajú o prácu a menia ich kultúrnu identitu. V takej chvíli neriešia, odkiaľ cudzí pracovník prišiel, a preto sa to celé posudzuje v jednom balíku.

Nie je to paradoxné, keďže napríklad v Nemecku je veľký dopyt po zahraničných pracovníkoch?

Je to paradox, ale situácia vo Francúzsku alebo v Taliansku je iná. Každopádne, keď sa politika robí pod tlakom verejnej mienky, často sa stáva, že výsledky nie sú racionálne. Širší kontext a dlhodobé dôsledky sa neberú do úvahy.

Aká je situácia v Nemecku, kde žijete? Vnímajú Nemci

negatívne pracovníkov z nových členských štátov, trebárs zo Slovenska?

Momentálne je v Nemecku veľká debata o tom, či by cudzinci mali mať nárok na sociálne dávky ako prídavky na deti a podobne. Vláda zvažuje, aké opatrenia by v tomto smere mohla prijať, a je pod tlakom euroskeptickej strany Alternatíva pre Nemecko, ktorá presadzuje rozbitie eurozóny

prác, a, samozrejme, voči nezamestnaným, ktorí do Nemecka prišli len preto, aby poberali sociálne dávky.

Nemecko platí celý projekt európskej integrácie, je najväčším prispievateľom do rozpočtu a zároveň významne profituje z jednotného trhu únie. Ako sa tieto dva aspekty odrážajú na vzťahu Nemcov k EÚ?

rá by z eurozóny najradšej vystúpila, ale úniu by chcela zachovať.

Aj víťaz francúzskych eurovoľieb Národný front viedol kampaň za vystúpenie z eurozóny. Viete si predstaviť následky, ak by uspel aj v národných parlamentných voľbách a Francúzsko by skutočne opustilo eurozónu?

Angela Merkelová sa vyjadřila, že rozpadom eurozóny by skončila aj samotná EÚ. Súhlasíte?

Určite áno, keďže eurozóna je srdcom celého projektu európskej integrácie.

Ako vnímate Slovensko, kde sa podpora EÚ stále odvíja najmä od toho, že ešte stále dostávame z únie viac, ako jej platíme?

Vnímam som debatu, ktorá sa u vás odohrávala, keď vláda Ivetty Radičovej padla pre neochotu podporiť euroval. Chápal som argumenty, že Slovensko ako chudobnejšia krajina má problém zachraňovať bohatšie krajiny, ako je Grécko. Ale výhody európskeho členstva sú oveľa širšie a dobre ich vidno na prípade Írska. Do únie vstupovalo ako relatívne chudobná krajina a vďaka eurofondom a prístupu na jednotný trh mu čoskoro významne vzrástla životná úroveň.

Nie je riskantné, keď si ľudia výhody EÚ spájajú len s peniazmi? V horších časoch krízy potom narastá podpora populistov a radikálov.

Určite by podpora únie mala byť viac prepojená s hodnotami. Ale únia má dva zdroje legitimacy - vstupnú, ktorá vyplýva z eurovoľieb, a výstupnú v podobe jej výsledkov. To je najmä životná úroveň, ekonomický rast a podobne.

Kde je teda problém, ktorý ľudí odkláňa od európskej myšlienky a volia radšej euroskeptikov?

Zrejme v tom, že kríva výstupná legitimita únie, teda jej výsledky a pozitívny vplyv na životy ľudí. Hospodárska kríza a tvrdé úsporné opatrenia obrali veľa ľudí o prácu a to živí euroskepticismus. Myšlienka EÚ je postavená na garancii mieru, demokracie a lepších životných podmienok. Veľká časť Európanov má právom pocit, že počas posledných krízových rokov sa ich životná úroveň zhoršila.

Je to vina Európskej únie alebo národných politikov?

Určite predovšetkým národných politikov, pretože spravujú rozpočty vo výške asi 50 percent celého európskeho HDP, zatiaľ čo samotná EÚ má rozpočet len jedno percento európskeho HDP. ►

Protesty: Antieuropski radikáli slávia v eurovoľbách víťazstvo, ale narastá aj silný odpor proti nim.

Valentin Kreilinger:

„Náš hlavný problém je v tom, že EÚ predstavuje sedem percent svetovej populácie, 25 percent svetového HDP a 50 percent svetových sociálnych výdavkov.“

ny a v eurovoľbách práve získala sedem percent.

Nemci negatívne vnímajú aj pracujúcich cudzincov alebo len nezamestnaných, ktorí prišli zneužívať sociálny systém?

Odpor sa dvíha predovšetkým voči sezónnym pracovníkom, ktorí prichádzajú v čase letných

Je pravda, že Nemecko je najväčší čistý platiteľ do spoločného európskeho rozpočtu. Nemci väčšinou zostávajú veľmi proeurópsky naladení, aj keď za posledné roky sa vyvinula nespokojnosť s tým, ako funguje eurozóna a koľko stojí jej záchrana. Aj preto rastie popularita strany Alternatíva pre Nemecko, kto-

V tejto chvíli je to len špekulácia. Fakt však je, že silný nárast popularity Národného frontu vyvoláva vo Francúzsku veľké obavy, že by radikáli mohli uspieť aj v parlamentných a prezidentských voľbách, ktoré sa uskutočnia v roku 2017. Odchod z eurozóny by bol prakticky i právne veľmi komplikovaný. Lisabonská zmluva uzákonila len odchod z únie, ale nie z eurozóny. Preto ako väčšiu hrozbu pre budúcnosť eurozóny vidím víťazstvo radikálnej ľavicovej strany Syriza v Grécku, ktorá by mohla zvíťaziť aj v najbližších parlamentných voľbách. Syriza totiž odmieta platnosť gréckeho dlhu, ktorý vznikol pri čerpaní záchranných úverov z európskych a medzinárodných zdrojov.

Use je teda protestná voľba euroskeptikov vlastne nepochopením, kde je koreň problému?

Iste, ale ide o to, že eurovoľby sú často prejavom protestu proti domácej politike. Vidno to aj na tom, že prakticky žiadna z týchto euroskeptických strán, ktoré aktuálne uspeli, nemá významné zastúpenie v národnom parlamente. Takže voliči svojou voľbou chceli vytrestať svoje domáce strany za to, ako sa vyrovnali s následkami krízy.

Antieurópske strany získavajú na popularite tvrdeniami, že bez únie by vlády nemuseli prijímať žiadne úsporné opatrenia a regulácie. Je to pravda?

Nie, v tom je práve ich populizmus. Dlhý národných vlád už boli neudržateľné a bez škrtov by sa nedokázali viac financovať na medzinárodných trhoch, pretože by im už nikto nepožičal za znesiteľné úroky. Bolesťivé reformy a úsporné programy by krajiny museli prijať, aj keby opustili EÚ. V opačnom prípade by ich čakal bankrot a to by bola oveľa väčšia rana pre úspory ich občanov a verejné financie.

Slovensko malo najnižšiu volebnú účasť na eurovoľbách, iba 13 percent. Je to zodpovedné politikov, ktorí robili len minimálnu kampaň, alebo ľudí, ktorých tie voľby nezaujímajú?

Vzhľadom na celoeurópsku účasť 43 percent je slovenských 13 percent veľké sklamanie. Nie je ľahké povedať, kto je za to zodpovedný. Viem si však predstaviť spôsoby, ako to zlepšiť. Jeden z nich sa už uskutočnil a to bola predvolebná celoeurópska debata kandidátov na post šéfa Európskej komisie. Je to vlastne jediný nástroj na zvýšenie volebnej účasti, ktorý sa dá použiť na úrovni celej únie. Ostatné metódy sú už na národnej úrovni.

Veľmi dôležitý je volebný systém, kde je krajina rozdelená do viacerých volebných obvodov, takže voliči si vyberajú svojich vlastných regionálnych zástupcov. To dokáže ľudí významne motivovať a aj samotní kandidáti robia oveľa aktívnejšiu kampaň.

Funguje to tak vo väčšine európskych krajín?

Bohužiaľ, nie. Ale v ostatných krajinách sa ešte veľmi osvedčilo, keď sa eurovoľby spojili s nejakými inými domácimi voľbami. Napríklad v Nemecku sa v tom istom čase konali aj voľby do miestnych zastupiteľstiev, čo pomohlo zvýšiť volebnú účasť na 48 percent. Bolo to o štyri percentuálne body viac ako naposledy. V Litve sa zasa konalo druhé kolo prezidentských volieb a v Dánsku bolo referendum o pripojení k medzinárodnej dohode o patentovom súde.

Ako je možné, že v západnej Európe je historicky vždy významne vyššia volebná účasť na eurovoľbách ako v nových členských štátoch, kde záujem kolíše okolo 20 percent?

Ťažko povedať. Možno by účasť v nových členských krajinách bola vyššia, keby sa o kreslo šéfa Európskej komisie uchádzal aj nejaký kandidát z východnej Európy. Vidíme, že tento súboj sa odohráva len medzi politikmi zo starých členských krajín.

Je to prejav toho, že nové členské krajiny stále nie sú skutočne plnoprávni hráči v európskej politike?

Karty rozdávať veľké európske strany, ktoré majú svoje frakcie v Európskom parlamente. Tieto strany tradične ovládajú veľké európske krajiny, pretože majú aj najviac europoslancov, a teda hlasov. Nové členské štáty musia lepšie spolupracovať medzi sebou, aby dokázali ovplyvňovať túto európsku politickú hru. Ideálnou platformou by na to mohla byť Vyšehradská štvorka. Je škoda, že spolupracuje len na medzivládnej úrovni a nie aj na úrovni politických skupín.

Takže politici nových členských krajín nie sú dosť aktívni či schopní, aby si vydobyli svoje miesto a vplyv v európskej politike?

Všetko si žiada svoj čas. Zatiaľ ste členmi klubu iba desať rokov. Naučiť sa v tom chodiť, zistiť, ako sa budujú kontakty a ako byť aktívnejší, je dlhodobý proces. Práve teraz máte veľkú šancu, pretože antieurópske strany sa významne posilnili v starých členských štátoch, a to na úkor tradičných politických strán. Takže ich

vplyv v európskych štruktúrach klesol a vznikli prázdne miesta, ktoré by mohli zaplniť kandidáti z nových členských krajín.

Kto by mal nominovať nového slovenského eurokomisára? Normálne je to právomoc vlády, ale opozícia namieta, že v eurovoľbách získala viac mandátov ako vládny Smer, a tak by eurokomisára mala nominovať ona.

Procedúra nominácie a voľby predsedu Európskej komisie je jasná, v prípade komisárov je to už horšie. Fakt je, že na základe zmluvy sú to národné vlády, ktoré navrhujú eurokomisárov predsedovi Európskej komisie a on im potom prideluje jednotlivé rezorty. Sformovaná komisia musí získať podporu Európskej rady a následne aj Európskeho parlamentu. A tu vzniká určitý paradox, pretože europoslanci majú v celom procese významné slovo a môžu odmietnuť celú komisiu. Často sa aj stáva, že na základe ich výhrad sa niektoré nominácie na eurokomisárov musia zmeniť ešte pred hlasovaním. Napriek tomu nie sú návrhy na eurokomisárov v žiadnej krajine previazané s výsledkom v eurovoľbách. Konkrétne meno vyberá vždy vláda, aj keby jej strany v eurovoľbách prehrali, ako to dnes vidíme v mnohých krajinách.

Nemalo by sa to zmeniť v rámci väčšej demokratickej previazanosti?

Podľa mňa by to bolo žiaduce. Určite by bolo vhodné, aby sme previazali výsledky eurovoľieb so zložením Európskej komisie. Lenže to by si vyžadovalo zmenu zakladajúcich zmlúv EÚ. V nich je totiž uvedené, že zloženie Európskej komisie odráža zloženie Európskej rady, kde sú zastúpení predsedovia vlád členských krajín. Takú veľkú zmenu nepredpokladám.

V Európe sa hľadá nová vízia EÚ. Víťaz francúzskych eurovoľieb Národný front má predstavu Paneurópskej únie s Parížom, Berlínom a Moskvou na čele. Je to možné?

Nie, to nepredpokladám. Ale súhlasím, že doterajšia vízia únie založená na mieri, prosperite a demokracii sa ocitla v úz-

kej uličke. Náš hlavný problém je v tom, že EÚ predstavuje sedem percent svetovej populácie, 25 percent svetového HDP a 50 percent svetových sociálnych výdavkov. Je jasné, že udržať takéto pomery je veľmi ťažké bez výraznejšieho ekonomického rastu. Na druhej strane, silná sociálna ochrana je súčasťou európskej identity, je to jej charakteristická črta, ktorá ju odlišuje od zvyšku sveta. Je veľmi dôležité uviesť si, že na tomto sa ešte stále Európania väčšinou zhodujú. Preto by akákoľvek nová vízia EÚ mala byť založená na demokratickom sociálnom štáte a nie na nacionalizme.

Neobávate sa predsa len silnejúceho ruského vplyvu v Európe, keďže narastá popularita antieurópskych strán ako UKIP, Jobbik či Národný front, ktoré otvorene sympatizujú s Moskvou?

Aj ja s obavami sledujem otvorené sympatie a kontakty týchto strán s Ruskom. Našťastie, ich vplyv na spoločnú zahraničnú politiku únie voči Rusku bude limitovaný, keďže tieto rozhodnutia sa prijímajú v Rade ministrov zahraničných vecí a nie v Európskom parlamente.

To nemusí mať nič spoločné so zahraničnou politikou. Je jasné, že Putinovi prekáža silná a jednotná únia postavená na hodnotách liberálnej demokracie, ktorá láka krajiny v jeho sfére vplyvu. Nemôže EÚ rozkladať práve cez tieto radikálne strany?

Pre tretiu krajinu, ako je Rusko, je veľmi ťažké ovplyvňovať politický systém EÚ. Nemyslím si, že by stačilo len finančne podporovať antieurópske strany. Napokon, v týchto eurovoľbách síce výrazne posilnili svoj vplyv a zastúpenie, ale stále nemajú na svojej strane väčšinu európskej spoločnosti a nemajú v rukách páky, aby zásadne zmenili smerovanie EÚ. Predpokladám, že teraz sa ľudovci, socialisti a liberáli ako štandardné politické sily budú určite snažiť väčšmi zomknúť a spolupracovať, aby vyvážili vplyv radikálov, prípadne ich snahy zablokovať Európsky parlament, čoho sa mnohí obávajú. ■